

การจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐานเพื่อส่งเสริม
ความตระหนักรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี

The Geography Learning Management Using Environmental
Problem-Based Learning to Improve Awareness of Primary 6
Students at Ban Khlong Kapua Area Uttaradit

^{1*}ช่อผกา มณีฉาย Chophaka Maneechai ^{2**}ปริญญญา สร้อยทอง Parinya Soithong

^{3***}รังสรรค์ เกตุอ้อด Rangsanket-ord ^{4****}อัจฉรา ศรีพันธ์ Atchara Sriphan

^{1,2,3,4}คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{1,2,3,4}Faculty of Education, Naresuan University

*First author, e-mail: Chophakam66@nu.ac.th

Corresponding author, e-mail: **parinyas@nu.ac.th ***rangsank@nu.ac.th

****atcharas@nu.ac.th

Received April 6, 2025; Revised May 6, 2025; Accepted: August 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน ได้แก่ กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ จำนวน 3 คน กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามเชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้พบว่าด้าน โรงเรียนขาดความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้ การจัดการเรียนรู้ไม่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียนในแต่ละบริบท แนวทางการสอนส่วนใหญ่เป็นไปตามเนื้อหาในตำราเรียน โดยมี

การบูรณาการปัญหาสิ่งแวดล้อมในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างจำกัด ด้านบทบาทของครูมีครูบางส่วนขาดความเข้าใจเรื่องการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อม ขณะที่บางส่วนเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติควบคู่กับการใช้สื่อที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามด้านนักเรียนยังมีการตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างน้อย

2) แนวทางการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่นำเสนอซึ่งใช้ประเด็นสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนมีความตระหนักรู้มากขึ้น นักเรียนสามารถระบุสาเหตุและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมได้ นอกจากนี้นักเรียนยังแสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้ที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความเข้าใจที่ครอบคลุมมากขึ้นเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และปัญหาสิ่งแวดล้อมในโลกแห่งความเป็นจริง แนวทางนี้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมของนักเรียน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; การเรียนรู้ภูมิศาสตร์; ความตระหนักรู้; ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน

Abstract

This research article aims to (1) examine the current conditions and challenges in geography instruction, and (2) explore approaches for developing geography learning management using environmental issues as a foundation to promote environmental awareness among Grade 6 students in Ban Khlong Kapua, Uttaradit Province. This study employed a qualitative research methodology. The key informants consisted of eight individuals: three experienced schoolteachers, three university lecturers, and two community leaders, selected through purposive sampling. The research instrument was an in-depth interview guide. Data were analyzed using content analysis and presented through descriptive narration. The findings revealed two main issues: 1. Regarding the current state of geography instruction, it was found that schools lacked readiness to implement learning activities that foster environmental awareness. Instruction was disconnected from students lived experiences and local contexts. Teaching practices predominantly followed textbook content, with limited integration of real-world environmental problems. Some teachers lacked understanding of how to connect geography content to environmental issues, while others emphasized participatory activities and the use of diverse media. Students, however, demonstrated relatively low levels of environmental awareness. 2. The proposed geography learning approach, which

utilized local environmental issues as a learning base, resulted in heightened student awareness. Students were able to identify causes and impacts of environmental problems and propose viable solutions. Furthermore, students showed increased awareness of behaviors that contribute to environmental degradation, facilitating a more comprehensive understanding of geography and real-world environmental issues. This approach encouraged behavioral change and active participation in environmental responsibility, thereby enhancing students' overall environmental consciousness.

Keywords: Learning Management; Geography Learning; Awareness; Environmental Problem-Based

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีทักษะในการตั้งคำถาม การสังเคราะห์ข้อมูล และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ โดยเฉพาะทักษะด้านความตระหนักรู้ (Awareness) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความตระหนักรู้ช่วยให้นักเรียนสามารถนึกคิด ทบทวน และมองเห็นผลกระทบของการกระทำของตนเองและผู้อื่นอย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดีในสังคมอย่างยั่งยืน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้บูรณาการองค์ความรู้ด้านการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาสมรรถนะสำคัญ อาทิ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี และความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด การปฏิบัติจริง และการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ในบริบทของวิชาภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของโลก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจเชิงระบบและการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) เน้นให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหา สร้างความเข้าใจที่เกิดการจัดการเรียนรู้ที่นำปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏขึ้นในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นปรากฏการณ์สำคัญในการสร้างการจัดการเรียนรู้ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบ และทักษะในการเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม

(Green Citizen) ที่พร้อมมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนอย่างยั่งยืน (ญาคินี เกิดผลเสิริฐ, 2558)

ปัจจุบันสังคมโลกเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาโลกร้อน ขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ดินเสื่อมคุณภาพ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และเกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์เองเป็นส่วนใหญ่ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556) การตระหนักรู้ถึงปัญหาเหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการสร้างพลเมืองที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสามารถมีส่วนร่วมในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของโลก ชุมชนบ้านคลองกะพัว ตำบลบ้านโคก อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเกษตรกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายประการ เช่น มลพิษทางอากาศจากการขนส่งผลผลิต การใช้สารเคมีทางการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ การศึกษาสภาพแวดล้อมในชุมชนดังกล่าวจึงเป็นโอกาสอันเหมาะสมในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์บนฐานปัญหาท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากบริบทจริง สร้างประสบการณ์ตรง และพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีความตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม การต่อยอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับชีวิตจริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การรับรู้ รับผิดชอบต่อปัญหา และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนบ้านคลองกะพัว อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 8 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถในด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ 1) กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 3 คน 2) กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 3 คน 3) กลุ่มผู้นำชุมชน ที่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองกะพัว และอาศัยในพื้นที่ชุมชนมายาวนาน จำนวน 2 คน เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 1 ชนิด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามเชิงลึก เป็นแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามประเด็นในการวิจัย ได้แก่ หลักการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ในการวิจัย จึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามเชิงลึก ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง แบบสัมภาษณ์ 2) ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 3) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ และนำมาเป็นกรอบในการสร้างคำถามสัมภาษณ์ 4) กำหนดโครงสร้างและประเด็นในการสัมภาษณ์ 5) สร้างคำถามในการสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ ทั้งด้านทฤษฎีและเนื้อหาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขทั้งในด้านเนื้อหาและการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาให้เหมาะสม 6) นำคำถามในการสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุง เพื่อให้ได้แนวคำถามที่มีความสมบูรณ์แล้วไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระและกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้นัดหมายผู้ให้ข้อมูลด้านวัน เวลา และสถานที่ และบอกขอบเขตของคำถาม เพื่อให้

กลุ่มเป้าหมายได้ทราบขอบเขตของเรื่องที่จะทำการสัมภาษณ์ เตรียมการสัมภาษณ์โดยเริ่มต้นจากการนัดหมายผู้ให้ข้อมูล ศึกษาประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งเตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องมือบันทึกเสียง รวมถึงการเตรียมสมุดบันทึกและอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นให้พร้อมก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีการสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลในการดำเนินการ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อพรรณนาข้อมูลจากเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการรวบรวม จำแนก และจัดหมวดหมู่ เพื่อค้นหาความเชื่อมโยงของข้อมูล พร้อมทั้งสร้างข้อสรุปที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา มีตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลที่หลากหลาย จึงใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) โดยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต และศึกษาข้อมูลเอกสารประกอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ในการวิจัย จากนั้น สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นรายด้าน โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาเป็นความเรียง และนำเสนอเป็น 1) สภาพปัจจุบันของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี 2) ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ 3) แนวทางในการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัย

1. จากวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ในปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้

1.1 การจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมความตระหนักรู้ในปัจจุบัน ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ หลักการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู และบทบาทของนักเรียน ดังนี้

1) หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจากหลักสูตร แม้จะใช้ตำราเรียนในการสอน การจัดการเรียนการสอนเน้นการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางภูมิศาสตร์ แต่ยังขาดการ

เน้นความเข้าใจสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงผ่านการปฏิบัติ และกรณีศึกษา เพื่อเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนเน้นการใช้ข่าวสาร กรณีศึกษา และกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับปัญหาจริงในชุมชน และส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเชื่อมโยงทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี โดยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เช่น การเข้าใจความปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเป็นส่วนหนึ่งในการรับมือและแก้ไข เพื่อส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

2) วิธีการจัดการเรียนรู้ การสอนในปัจจุบันยังคงเน้นเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลาง โดยขาดการเชื่อมโยงชีวิตจริงของนักเรียน เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาดินโคลนถล่ม นักเรียนในบางพื้นที่อาจไม่เข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องด้วยตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องเริ่มต้นจากประสบการณ์หรือปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียน และเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆในระดับต่อไป อาศัยบริบทท้องถิ่นเน้นการลงมือปฏิบัติ การสำรวจพื้นที่ ครูมักใช้วิธีการบรรยายมากกว่าการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์หรือแก้ปัญหา ส่งผลให้นักเรียนยังขาดความตระหนักถึงผลกระทบจากพฤติกรรมในการดำรงชีวิตและมองปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ไกลตัวนักเรียน อย่างไรก็ตามครูควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านการสำรวจ วิเคราะห์ และแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติ และกรณีศึกษาท้องถิ่น และการใช้กระบวนการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ วิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเหตุการณ์จริงและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการเน้นการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมทักษะในการเข้าใจ พร้อมรับมือกับปัญหาและผลกระทบของสิ่งแวดล้อม

3) ด้านบทบาทของครู ครูยังขาดการสร้างความน่าสนใจในการใช้ปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น ขยะในชุมชน ปัญหาน้ำ ปัญหาฝุ่นควัน ในการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ นำเสนอแนวทางแก้ปัญหา ส่งผลให้ไม่สามารถเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นและระดับโลกได้ การเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่นักเรียนได้อย่างเต็มที่ การสอนยังคงใช้สื่อที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การเลือกสื่อที่เกี่ยวข้อง เช่น ข่าวสารคดี หรือกิจกรรมลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามครูที่มีความรู้และความสามารถสามารถสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วม เน้นการลงมือปฏิบัติ การรับมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมในโรงเรียนและชุมชน เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4) ด้านบทบาทของนักเรียน นักเรียนส่วนมากยังขาดการตื่นตัวต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เช่น ขยะ มลพิษ น้ำเน่าเสีย การศึกษาข่าวสารและ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และการตอบคำถามในชั้นเรียน ตั้งคำถามที่ตนเองสงสัย แสดง ความคิดเห็น และเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมกับประสบการณ์จริงจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความ ตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหา อีกทั้งนักเรียนบางคนยังขาดความเข้าใจในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ การใช้ข้อมูลภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม จะสามารถเชื่อมโยงความรู้ในการ อยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

1.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมความตระหนัก คือ 1) ปัญหาด้านการ จัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ไม่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียนในแต่ละบริบท การสอน เน้นการบรรยายมากกว่าการปฏิบัติ ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความตระหนัก แนวคิด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ถูกนำไปใช้จริง และขาดการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น GIS หรือ Google Earth ส่งผลให้การเรียนเน้นการบรรยายมากกว่าการลงมือปฏิบัติ นักเรียนบางคนขาดแรงจูงใจและ ไม่เห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ควรคำนึงถึงบริบทเชิงพื้นที่ ส่งเสริมการคิดเชิง วิพากษ์ และเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดการเข้าใจลึกซึ้งและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่าง ยั่งยืน โดยครอบครัวและชุมชนต้องมีบทบาทสนับสนุนแนวคิดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง 2) ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนมักยึดตามหลักสูตรส่วนกลาง โดยไม่ปรับให้ เหมาะสมกับบริบทนักเรียน ขาดการใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนในปัจจุบัน และ กิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาแต่ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังขาดความเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืน การสอนที่แยกสิ่งแวดล้อมจากศาสตร์อื่นทำให้นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมกับมิติ ทางสังคมและเศรษฐกิจ การเรียนรู้ควรบูรณาการข้ามวิชา ใช้กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ และ เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม

2. จากวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า 1) ด้านหลักสูตร หลักสูตรควรบูรณาการเนื้อหาจาก หลากหลายสาขาวิชาและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน เริ่มต้นจากการพัฒนาความรู้พื้นฐานทาง ภูมิศาสตร์ และการทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานในการต่อยอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับ ชีวิตจริง โดยใช้ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐานในการเรียนรู้ที่กรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง เช่น ใน รายวิชาสังคมศึกษา ควรเน้นให้นักเรียนสร้างความเข้าใจ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และสร้างความ เข้าใจระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สอดแทรกความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ในวิชา วิทยาศาสตร์ ควรส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมและการแก้ไขปัญหา ในรายวิชาสุขศึกษาและพล ศึกษา 2) ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ควรเลือกปัญหาหรือสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริง เช่น ขยะในชุมชน น้ำเน่าเสีย ฝุ่นควัน PM. 2.5 ซึ่งจะช่วยให้เห็นผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวนักเรียน และสามารถมองเห็นภาพจริง นอกจากนี้ควรใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การรับชมวิดีโอ การอ่านข่าวสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและแนวทางในการเสนอการแก้ไขปัญหา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และบูรณาการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ นำไปสู่การรับรู้ รับมือ และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม 3) ด้านบทบาทของครู ครูควรมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถอธิบายปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างเข้าใจง่ายและสอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน นอกจากนี้การใช้กิจกรรมที่นักเรียนได้มีส่วนร่วม เช่น สำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือทำโครงการ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจ กระตุ้น และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ครูควรตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยน และการโต้ตอบอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ตระหนัก และเห็นผลลัพธ์ของการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 4) ด้านบทบาทของนักเรียน นักเรียนควรเป็นผู้ให้ความสำคัญต่อสถานการณ์หรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยการใช้การคิดวิเคราะห์ และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ และบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและลงมือปฏิบัติ โดยนักเรียนนำความรู้มาออกแบบในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์ และนำไปใช้ได้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนตามตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจากหลักสูตรแต่ยังพบว่าการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงเน้นการบรรยายเนื้อหาและการใช้ตำราเรียนเป็นหลัก การจัดการเรียนการสอนเน้นการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางภูมิศาสตร์ แต่ยังขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงผ่านการใช้ปฏิบัติ และกรณีศึกษา เพื่อเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ครูไม่สามารถวางแผนการสอนที่เชื่อมโยงความรู้ของนักเรียนจากประสบการณ์จริง ซึ่งอาจทำให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความตระหนักยังไม่ได้รับความสนใจอย่างเต็มที่ จากผลกระทบนี้ การส่งเสริมความตระหนักจึงไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ แม้ว่าจะมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นเทคโนโลยี แต่ขาดการทำความเข้าใจบริบทของนักเรียน อาจทำให้การเรียนเกี่ยวกับภูมิศาสตร์มีข้อจำกัด จึงต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์และเข้าใจถึงกระบวนการทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเชื่อมโยงทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี โดยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เพื่อส่งเสริมการ

สร้างจิตสำนึก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเกษม จันทรแก้ว กล่าวว่าการเรียนรู้เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมจากประสบการณ์จริง ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนได้เชื่อมโยงทักษะการสังเกตเข้ากับการเรียนการสอนตามแนวทางการสอนแบบใช้ธรรมชาติเป็นฐาน (Nature-based strategy) ในการค้นพบปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง ในการช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เกิดความต้องการที่จะปกป้องสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาความเข้าใจถึงผลกระทบของการกระทำของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม (เกษม จันทรแก้ว, 2547)

ส่วนด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังคงเน้นเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลาง โดยขาดการเชื่อมโยงชีวิตจริงของนักเรียน เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาดินโคลนถล่ม นักเรียนในบางพื้นที่อาจไม่เข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องด้วยตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องเริ่มต้นจากประสบการณ์หรือปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียน และเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆในระดับต่อไป ครูมักใช้วิธีการบรรยายมากกว่าการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์หรือแก้ปัญหา ส่งผลให้นักเรียนยังขาดความตระหนักถึงผลกระทบจากพฤติกรรมในการดำรงชีวิตและมองปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ไกลตัวนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยภัทร ศรีพума ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตและการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนควรเป็นกิจกรรมที่หลากหลายและสามารถนำไปใช้ได้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน (ชัยภัทร ศรีพума, 2565) อย่างไรก็ตามยังมีครูบางท่านที่นำเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายมาใช้ เช่น การเปิดสารคดี วิดีโอ หรือการนำกรณีศึกษาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาและสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ควรใช้รูปแบบที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และพบว่าด้านบทบาทของครูนั้น ครูยังขาดการสร้างความน่าสนใจในการใช้ปัญหาที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น ขยะในชุมชน ปัญหาน้ำ ปัญหาฝุ่นควัน ในการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ นำเสนอแนวทางแก้ปัญหา ส่งผลให้ไม่สามารถเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นและระดับโลกได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัตวีจันท์ วิทยากัด ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในชุมชนเกิดจากการมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียว เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อย ขาดการสร้าง ความเข้าใจและให้ข้อมูล จึงทำให้ประชาชนไม่ให้ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม (ณัตวีจันท์ วิทยากัด, 2566)

อย่างไรก็ตามครูที่มีความรู้และความสามารถสามารถสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวัชรยา เล่าเรียนดี กล่าวว่า ครูควรสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วม เน้นการลงมือปฏิบัติ การรับมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมในโรงเรียนและชุมชน เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และส่งเสริม

พฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา สร้างความรู้ด้วยตนเองและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรวิทย์ เล่าเรียนดี, 2560) ต่อมาในด้านบทบาทของนักเรียนพบว่านักเรียนส่วนมากยังขาดการตื่นตัวต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เช่น ขยะมลพิษ น้ำเน่าเสีย การศึกษาข่าวสารและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และการตอบคำถามในชั้นเรียน ตั้งคำถามที่ตนเองสงสัย แสดงความคิดเห็น และเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมกับประสบการณ์จริงจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหา อีกทั้งนักเรียนบางคนยังขาดความเข้าใจในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ การใช้ข้อมูลภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยภัทร ศรีทума ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีมากขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้จากชุมชนที่ตนอาศัย เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นเนื้อหาการบูรณาการ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ภายใต้กิจกรรม วิธีการ และกระบวนการที่หลากหลาย (ชัยภัทร ศรีทума, 2565)

2. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความตระหนักเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในการดำรงชีวิตของนักเรียนอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน หลักสูตรควรบูรณาการเนื้อหาจากหลากหลายสาขาวิชาและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน เริ่มต้นจากการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางภูมิศาสตร์ และการทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานในการต่อยอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับวรวิทย์ ศุภวิมุติ กล่าวว่า การเรียนรู้ภูมิศาสตร์เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และอธิบายความซับซ้อนของมนุษย์และธรรมชาติ (วรวิทย์ ศุภวิมุติ, 2565) ส่วนด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ พบว่า ควรเลือกปัญหาหรือสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริง เช่น ขยะในชุมชน น้ำเน่าเสีย ฝุ่นควัน PM. 2.5 ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเห็นผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวนักเรียน และสามารถมองเห็นภาพจริง นอกจากนี้ควรใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การรับชมวิดีโอ การอ่านข่าวสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและแนวทางในการเสนอการแก้ไขปัญหาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และบูรณาการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ นำไปสู่การรับรู้รับมือ และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การสังเกต การสำรวจ การทดลอง และการทำโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกลึกซึ้งกับปัญหา และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

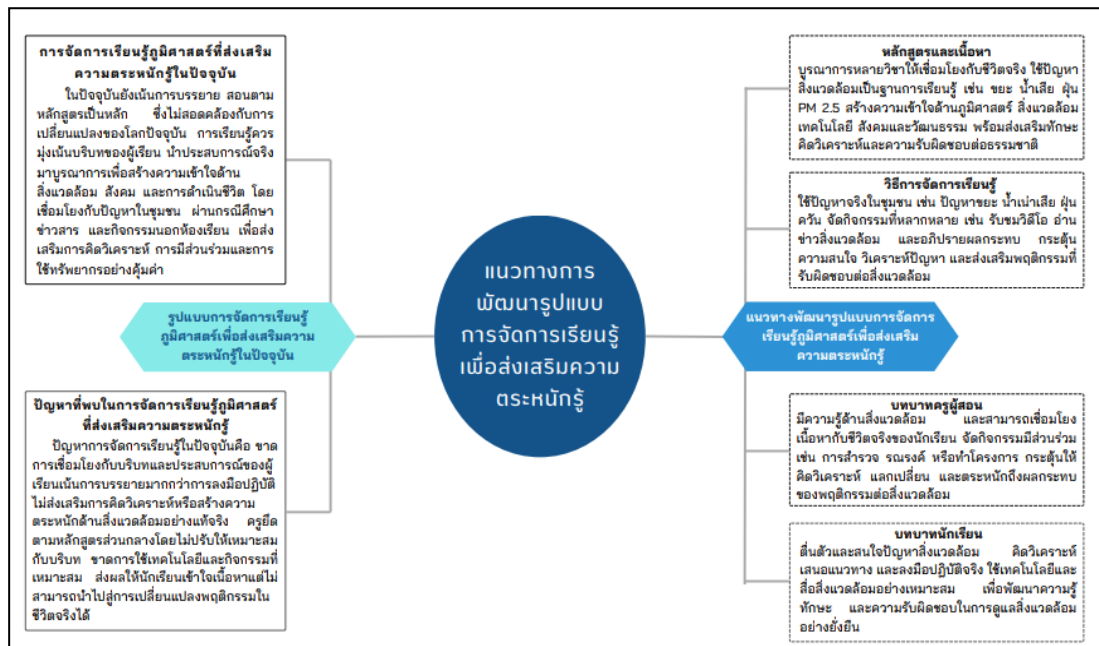
สิ่งแวดล้อม และการบูรณาการเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้ากับรายวิชาต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจแบบองค์รวม และส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ในขณะที่ด้านบทบาทของครูนั้นครูควรมีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถอธิบายปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างเข้าใจง่ายและสอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน นอกจากนี้การใช้กิจกรรมที่นักเรียนได้มีส่วนร่วม เช่น สำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อม รณรงค์ หรือทำโครงการ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจ กระตุ้น และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า ครูควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยระบุว่าครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) นอกจากนี้ครูควรตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยน และการโต้ตอบอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนัก และเห็นผลลัพธ์ของการกระทำที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และครูควรสอดแทรกปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้นักเรียนมองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยให้เห็นความสำคัญของการตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรง เพื่อสร้างความสนใจ และให้นักเรียนได้นำความรู้เดิมมาต่อยอดกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับริเรื่องรอง รัตนวิไลสกุล ที่กล่าวว่า การสร้างความตระหนักรู้ เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา และสร้างความตระหนัก รวมถึงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (ริเรื่องรอง รัตนวิไลสกุล, 2542) อ้างถึงใน นงนภัส คำขวัญ เพ็ญกมล, 2554) และด้านบทบาทของนักเรียนพบว่านักเรียนควรเป็นผู้ให้ความสำคัญต่อสถานการณ์หรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยการคิดวิเคราะห์ และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ และบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่างๆ เพื่อสามารถรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติ โดยนักเรียนนำความรู้มาออกแบบในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์ และนำไปใช้ได้จริง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ โดยใช้เทคโนโลยีอย่างรอบครอบ และรับสื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ เช่น การใช้แอปพลิเคชันตรวจสอบสภาพอากาศ การรับชมวิดีโอจากสื่อออนไลน์ การรับข่าวสารปัญหาจากโซเชียล ทำความเข้าใจกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบและพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อม ในการเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอแนวทางการแก้ไข รู้เท่าทัน และรับมือต่อผลกระทบของสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี โดยเริ่ม

จากการวิเคราะห์ปัญหาและสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ ที่มักไม่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง ในชุมชน เช่น ปัญหาฝุ่นควัน ชยะ หรือคุณภาพน้ำ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท พื้นที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักสูตร โดยนำประเด็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงมา ปรับใช้เป็นสาระการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้จากปัญหา การสืบค้น และการคิด วิเคราะห์บทบาทของครู เป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงกับชุมชน และ บทบาทนักเรียน เป็นผู้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง วิเคราะห์ปัญหา และเสนอทางแก้ไข ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความตระหนัก ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี

บทสรุป

การศึกษาแนวทางการเรียนรู้ภูมิศาสตร์โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความตระหนัก ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในพื้นที่บ้านคลองกะพัว จังหวัดอุดรธานี โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มต้นจากการบูรณาการสิ่งแวดล้อมรอบตัว ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจปัญหาจากประสบการณ์ตรงที่ส่งผลกระทบต่อ นักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และเสนอแนวทางการแก้ไข อีกทั้งยัง ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในการมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม การปลูกฝังจิตสำนึกและช่วยสร้างพฤติกรรมที่ดี การมีส่วนร่วมแก้ไข ปัญหาในชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และพัฒนาสังคมที่มั่นคงใน อนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 โรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรโดยบูรณาการสิ่งแวดล้อมในทุกรายวิชา พร้อมทั้งใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียน เช่น การลงพื้นที่สำรวจชุมชน การออกแบบการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักรู้ต่อปัญหา และผลกระทบของสิ่งแวดล้อม

1.2 ครูควรพัฒนาทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของนักเรียน เน้นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เช่น การวิเคราะห์กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ หรือการออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมถึงการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนในการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนตระหนักถึงผลกระทบและพัฒนาทักษะความตระหนักรู้เป็นส่วนหนึ่งในการรับผิดชอบต่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยควรขยายให้ครอบคลุมในหลากหลายบริบท ทั้งในพื้นที่ชนบทและเมือง รวมถึงโรงเรียนขนาดต่างๆ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความหลากหลายและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2.2 การพัฒนาเครื่องมือประเมินผล ควรพัฒนาเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ที่สามารถวัดความตระหนักรู้ของนักเรียน โดยให้ความสำคัญกับการประเมินกระบวนการคิด ทัศนคติ และการแก้ไขปัญหา

2.3 ควรมีการศึกษาศาสตร์บูรณาการการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์กับกลุ่มสาระวิชาอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา หรือศิลปะ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเชิงสหวิทยาการ และเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). *ทักษะในศตวรรษที่ 21: การเตรียมคนไทยสู่โลกอนาคต*.

กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตร*

- แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2547). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาลัย
สิ่งแวดล้อม.
- ชัยภัทร ศรีทума. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริม
สมรรถนะของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4. *วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาสังคมศึกษา*.
พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ณัตวีจันท์ วิทยาภัก. (2566). ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว เขต
เทศบาลนครเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกิดผลเสรีรัฐ. (2558). การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว. *วารสารบริหารการศึกษา*,
5(2): 166-175.
- นงนภัส คู่วรัญญ เทียงกมล. (2554). *สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2560). *เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิดการจัดการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็น
ฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรวิทย์ ศุภวิมุตติ. (2565). *การเรียนรู้ภูมิศาสตร์: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์
กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน*. <https://www.onep.go.th/>

